

CZÓBEL ERNŐ

A közelmúltban távozott el az élők sorából tudományos életünk és a magyar munkásmozgalom egyik kiemelkedő egyénisége, Czóbel Ernő. Nevét általában mint a marxizmus klasszikusai életművének és élettörténetének példás szorgalmú és eredményű ismerletőjét emlegetik és sokan nem tudják, hogy Czóbel Ernő személyében az irodalomtudomány is egyik kiváló képességű, lelkes munkását gyászolja.

Czóbel Ernő 1886 okt. 16-án született Budapesten. Középiskoláinak elvégzése után a budapesti egyetem bölcsészettudományi karára iratkozott be, majd Berlinben, Párisban folytatta tanulmányait. 1911-ben végülis itthon doktorált. Már diákkorában kapcsolatba került a munkásmozgalommal, melynek élete végéig hű és bátor katonája maradt. Az ausztro-marxizmusnak a század elején divatozó áruló, opportunistá irányzatával szemben a fiatal Czóbel Ernő, mint a marxizmus igazi, következetes híve és propagálója lépett fel. 1919-ben a Tanácsköztársaság lelkes híveként fegyverrel harcolt a Vörös Hadsereg északi hadjárataiban, majd a forradalom bukása után a Szovjetunióba emigrált. Egészen a felszabadulásig a moszkvai Marx—Engels—Lenin Intézetben dolgozott, hol különösen Marx és Engels összegyűjtött műveinek és életrajzi adatainak felkutatása terén szerzett kimagasló érdemeket. 1947-ben tért vissza Magyarországra és itthon is, egészen haláláig, a marxizmus klasszikusainak magyar fordításait és kiadásait gondozta.

Czóbel Ernő tudományos munkássága példája a sokoldalúan képzett, alapos marxista tudással rendelkező, pontos és precíz tudós egyéniségének. A társadalmi tudományoknak csaknem valamennyi területén dolgozott; írt a pápai búcsúkereskedésről, a Dózsa-forradalomról, a belga tömegsztrájkokról és mindezek mellett nem kis eredménnyel művelte az irodalomtörténetet is. Különösen otthonos volt az erdélyi reformáció irodalmának ismeretében, de foglalkozott Arany verseinek és a költő életrajzi problémáinak tisztázásával is. Tudományos érdeklődését mindig a haladás nagy fordulópontjainak kérdései és alakjai vonzották. Heltai és a magyar reformáció, Eötvös, Madách, Arany és a negyvennyolcas forradalom, majd Marx és Engels jelzik Czóbel Ernő tudományos pályafutásának határköveit. Tanulmányait, cikkeit már fiatal korában a marxista igényesség, a pártos társadalomszemlélet és a mindenre kiterjedő filológiai pontosság, alaposág jellemzi, jóllehet Czóbel Ernő ekkor még nem rendelkezik kiforrott marxi-lenini világnézettel és mindössze 24—25 éves.

1911-ben írta: *Heltai dialógusa a részszegségről és tobzódásról* c. értekezését, melynek kapcsán igyekszik az egész magyar reformáció elvi szintézisét felvázolni. A korabeli polgári történelemszemlélettel szemben, — mely a reformációban csak szellemi áramlatot látott, s nem tulajdonított különösebb szerepet azon okok és osztályerők vizsgálatának, melyek ezt kitermelték, — Czóbel Ernő részletesen elemzi a magyar társadalmi viszonyokat, rámutat az osztályok összeütközésének rúgóira s ennek alapján próbálja Heltai helyét és szerepét meghatározni a magyar reformáció mozgalmában. Írásában felhasználja Engelsnek a „Német parasztháborúk” c. klasszikus művét, de rajta kívül hivatkozik még a marxizmus több más korabeli tudományos művelőjének megállapításaira is. A társadalmi jelenségek nem önmagukban, hanem összefüggésükben való politikai szemlélete, elvi határozottság, mely a nagy népi mozgalmakat a haladás, a dolgozó osztályok szövetségéből ítéli meg, s magasan tudományos színvonal az, mely ezt a maga nemében kiváló tanulmányt különösen értékesé teszi számunkra.

Mint filológus apróbb cikkeivel is jelentős mértékben hozzájárult egyes, sokat vitatott irodalomtörténeti kérdések tisztázásához. Így pl. Heltai születési idejének, nyomdája alapítása körülményeinek vagy Bock Mihály *Füveskertecskéje* magyar kiadásainak meghatározása szintén az ő érdemeit öregbitik. Nagy kár, hogy aránylag rövid időn át dolgozott az irodalomtörténet számára — az emigráció éveiben és az utóbbi időben jóformán teljesen elszakadt ettől a területtől — pedig képességei még sok és érdekes eredménnyel gazdagíthatták volna az irodalomtudományt. Távozása közülünk azonban így is mély és őszinte fájdalommal tölt el bennünket, személyében a munkásosztály egyik derék odaadó harcosát, a tudomány kiváló művelőjét gyászoljuk.

Bóta László.

JÓZSEF ATTILA ÖSSZES MŰVEI

I—II. kötet. Sajtó alá rendezte Waldapfel József és Szabolcsi Miklós.
Budapest, 1952. Akadémiai Kiadó.

1952. végére, a nagy magyar kommunista költő halálának 15. évfordulójára, készült el művei első kritikai kiadásának két kötete, József Attila összes művei I—II. címen. A kiadást a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából Waldapfel József és Szabolcsi Miklós szerkesztette. A három kötetre tervezett kiadás megjelent első két kötetében a szerkesztők a költő összes eddig előkerült verseit, verstörredékeit, verses rögtönzéseit, személyes jellegű verses írásait, versbe foglalt tréfáit szándékoztak közreadni. A harmadik kötetre műfordításainak, szépprózai, esztétikai, kritikai írásainak és leveleinek kiadását tervezik.

Klasszikusaink kritikai kiadásai ma, eddig soha meg nem adott lehetőségek mellett készülnek.

Az MDP programnyilatkozata kimondja, hogy: „... a haladó nemzeti és emberi kultúra kincseit hozzáférhetővé kell tenni a dolgozó nép legszélesebb rétegei számára...” és feladatként jelöli meg, hogy „a tudományos kutatást és művészi alkotást fel kell szabadítani a tőkétől való függés alól és a nép szolgálatába kell állítani.” A program megvalósításához, nemzeti irodalmunk igaz megismertetéséhez a tudomány munkásai minden támogatást megkapnak.

A József Attila kritikai kiadás létrehozásában, a kiadás előkészítésének messzemenő anyagi biztosításán és a kutatás feltételeinek elősegítésén túl, külön segítséget jelentett a József Attila-múzeum létesítése. A Múzeum kéziratára, folyóiratgyűjteménye részben már a kiadás megkezdésekor a kutatás rendelkezésére állt, részben a kiadás előkészítésével párhuzamosan gazdagodott.

A szövegkiadás új, szabad lehetőségeinek különösen nagy jelentősége van egy olyan

költő életművének kiadásánál, mint József Attila, akinek életére és művére fokozott súllyal nehezedett a népelemző uralkodóosztályok kultúrpolitikája, hiszen kommunista költő volt egy fasiszta rendszer uralmának idején. Éhség, önmagától megvont fillérek, megaláztatások tapadtak minden kis füzet kiadásához, amit életében alig néhány száz példányban megjelentethetett. Lelkes jóbarátok segítségével összegyűjtött előfizetők megrendelése kellett biztosítékul a kiadónak, a költő nagy versei, tehetsége magában nem volt elég. S ha sikerült is egy-egy kiadást összehoznia, legszebb, legigazabb versei kimaradtak belőle, legmélyebbről fakadt szavait enyhíteni, tompítani volt kénytelen, hogy a versek megjelenését biztosíthassa. Azt a kötetét, melyben a maga tompítatlan keménységében csendül fel tiltakozó és harcra hívó szava, a „*Döntsd a tőkét, ne siránkozz*” címűt röviddel megjelenése után elkobozta a burzsoá osztálybifroság és forradalmi verseinek legszebbjei, legfeljebb csak „újsorsú népdalokként” terjedhettek — mint Darvas József* írja — „a benne és hitében hívők között”.

Összes verseinek első kiadására csak akkor került sor, mikor tragikus öngyilkossága után szenzációvá mocskolták hősi életét, súlyos szenvedéseit és a szenzáció jó üzletnek bizonyult. Hogy forradalmi verseinek nagy része és éppen a leghatározottabb hangú versek ezekből a kiadásokból is kimaradtak, hogy egy sor verse hamis szöveggel került a nyilvánosság elé, ez a körülmények folytán nyilvánvaló.

Csak a felszabadulás után jelentek meg a Bálint György által előkészített 1948-as Cserépfalvi kiadásban és az 1950-ben megjelent, Kardos László által sajtó alá rendezte-

* Darvas József: Emlékbeszéd József Attiláról. Kelet Népe, 1939.